

М. М. Ярощук

Кортеліси

КОРТЕЛІСИ - село Ратнівського району [Волинської області](#). Кортеліс. сільс. раді підпорядк. села Запоківне та Косиці. Знаходиться у межах [Волинського Полісся](#), побл. кордону з Білоруссю, за 180 км від обл. центру, за 32 км від райцентру, за 54 км від залізнич. ст. Заболоття та за 10 км від автомагістралі Ковель-Ратне-Брест. Пл. 4,1 км². Насел. за остан. переписом (2001) складало 1213, станом на 2010 - 1189 осіб. Вперше згадуються в писем. джерелах 1500 як поселення Ратнів. староства Великого князівства Литовського. На поч. 16 ст. тут було 25 дворів. Після Люблін. унії 1569 село відійшло до Польщі. Жит. брали участь у Визв. війні під проводом Б. Хмельницького. Після 3-го поділу Польщі 1795 - село Гірниц. волості Ковел. пов. Волин. губ. Рос. імперії. К. і його мешканці тоді перебували у власності казни. На поч. 1860-х рр. нараховувалося 116 дворів. У остан. чв. 19 ст. побл. села відкрито тартак, на якому працювали й селяни з Білорусі. 1898 проживало 2654 особи. На поч. 20 ст. кількість жит. значно зменшилася унаслідок труд. еміграцій, епідемій, а пізніше - воєн. дій 1918-20. У 1920-39 - знову в складі Польщі (підпорядковувалося Гірниц. гміні Ковел. пов.), від 1939 - УРСР. Від 28 червня 1941 до 18 червня 1944 - під нім.-фашист. окупацією. Від літа та осені 1941 у селі переховувалося майже 150 рад. військовиків. Згодом тут сформувався партизан. загін, який протягом травня-червня 1942 провів понад 20 операцій. У помсту за його діяльність нім. командування вирішило провести карал. операцію проти мирного населення. Спочатку 26 серпня 1942 у центрі села були розстріляні 2 родини партизан і 2 юнаки з Чернігівщини, які втекли з нацист. концтабору. Операцію, яка отримала назву «Трикутник» (передбачала повне знищення К. і білорус. сіл Борисів, Борки та Заболоття), проведено 23 вересня 1942. Цього дня нім. вояки зігнали в центр усіх мешканців і розстріляли. За офіц. рад. статистикою, вбито 2875 осіб, зокрема 1620 дітей. Спаливши 715 дворів, нацисти на місці К. залишили суціл. згарище. Разом з К. вони знищили сусідні хутори Запоківне,

Ягідкове, Тепенець, Косиці, Сніжки, Дорошів, Тарасове, Соснівка, Хоминув. 5 травня 1980 відкрито [Кортеліський історичний музей](#) (засн. 1974) і меморіал. комплекс жертвам фашизму. Щороку в День Перемоги і 23 вересня - в день пам'яті жертв трагедії - відбуваються мітинги. Селу та жит., яких закатували нацисти, присвячено низку проз. і поет. творів (серед них - повість В. Яворівського «Вічні Кортеліси», 2-е вид., К., 1988), худож. полотен і документальних фільмів. Духов. пам'ятником для відроджених К. стало відкриття 1993 новозбудованої церкви Успіння Божої Матері (діє реліг. громада УПЦ МП). Побл. села також до середини 1950-х рр. вели збройну боротьбу загони ОУН-УПА. Зокрема навесні 1944 напоблизку К. на шляху Ковель-Рівне відділом загону УПА «Помста Полісся» під керівництвом сотника Вовчака (О. Шум) був вбитий шеф спецвідділів СА нім. армії генерал В. Люце. Нині у К. - заг.-осв. школа, дитсадок; Будинок культурно-освіт. б-ка. Об'єкти природно-заповід. фонду: заказники Кортеліський (пл. 10 га, розташ. на тер. Кортеліс. лісництва), Смольний (1401 га, Жиричів. і Кортеліс. лісництва; обидва - лісові, перебувають у віданні Ратнів. лісомислив. господарства), Озеро Любовель (181,5 га, гідрол., у віданні Млинів. і Кортеліс. сільс. рад), пам'ятка природи Ялин. ліс (15,5 га, Кортеліс. лісництво, зоол., у віданні Ратнів. лісомислив. господарства). У К. народився політ. діяч В. Корнелюк (деякий час завідував Кортеліс. музеєм, був головою Кортеліс. сільс. ради та представником Президента України в Ратнів. р-ні; 1994 його обрали нар. депутатом України; у жовтні 1995 загинув у автокатастрофі). Тут минули дит. і юнац. роки військ. діяча, генерал-лейтенанта В. Дордюка.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Марценюк П. М. Кортеліси. Л., 1978;
2. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся. Вінніпег, 1984. Т. 1;
3. Вінок безсмертя: книга-меморіал. К., 1987;
4. Денисюк В. Т., Денисюк І. О. Ратнівщина: Істор.-краєзнав. нарис. Лц., 1998;
5. Вони ж. Ратнівська земля: Істор.-краєзнав. нарис. Лц., 2003;

6. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ратнівщина в історії України та Волині. Науковий збірник. Вип. 42. Мат. XLII Всеукр. наук. істор.-краєзнав. конф., приуроченої 70-річчю Кортеліс. трагедії 1942 року, смт Ратне-с. Кортеліси, 20 вересня 2012 р. Лц., 2012.

Бібліографічний опис:

Кортеліси / М. М. Ярощук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. - Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-5308>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України

([докладніше](#)).